

Kohlrusz Gábor[✧]

Egy elfelejtett katona

Papp Zoltán, a német Arany Közelharcpánt magyar birtokosa

DOI 10.17047/HADTUD.2025.35.3.50

Az Arany Közelharcpánt a legritkább második világháborús német kitüntetés, amelyet kizárólag csak az igazi frontharcos katonák érdemeltek ki, ellentétben a Vaskereszt lovagkeresztjével vagy a Német Aranykeresztrel. Papp Zoltán nevét és születési helyét a német hadseregben elírták, és később így vette át a témával kapcsolatos szakirodalom, ha egyáltalán átvette, mert volt olyan szerző is, aki nevét egyszerűen kihagyta, vagy kifelejtette a könyvéből. Így „tűnt el” a második világháború egyik legnagyobb presztízsű német katonai kitüntetésének az egyetlen magyar birtokosa. A tanulmány az elenyészően kevés hagyaték és levéltári dokumentum mellett, a leszármazottak visszaemlékezései alapján igyekszik rekonstruálni ezt a figyelemre méltó katonai pályafutást.

KULCSSZAVAK: Papp Zoltán, Arany Közelharcpánt, Waffen-SS, Wiking, Germania, második világháború

A forgotten soldier

Zoltán Papp, a Hungarian Recipient of the German Close Combat Clasp in Gold

The Close Combat Clasp in Gold is the rarest German World War II decoration, which was awarded exclusively to real front-line soldiers, unlike the Knight's Cross of the Iron Cross or the German Golden Cross. Zoltán Papp's name and place of birth were misspelt in the German army, and later the literature on the subject took it that way, if at all. Because there was also an author who simply omitted his name or forgot to mention it in his book. Thus, the only Hungarian holder of one of the most prestigious German military decorations of World War II "disappeared". This study, in addition to the insignificant number of legacies and archival documents, attempts to reconstruct this remarkable military career, based on the recollections of descendants.

KEYWORDS: Zoltán Papp, Gold Close Combat Clasp, Waffen-SS, Wiking, Germany, Second World War

✧ Egyéni vállalkozó – Sole trader; e-mail: kohlrusz.vdk@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0008-9207-0490>

A német Közelharcpánt

A Közelharcpánt (*Nahkampfspange*) kitüntetést Adolf Hitler, mint a szárazföldi haderő főparancsnoka alapította 1942. november 25-én. A kitüntetést a szárazföldi haderő azon katonáinak részére adományozhatták, akik közelharcfegyverekkel,¹ ember ember elleni küzdelemben vettek részt. Ahogy a szabályzat fogalmazott: látták az ellenség szemfehérjét. A katonák zsoldkönyvében, egy utólag beillesztett táblázatban vezették az előjáró által igazolt közelharcnapokat, és ezek alapján három fokozatban ítelték oda a kitüntetést. A bronz I. fokozatot 15, az ezüst II. fokozatot 30, és az arany III. fokozatot 50 közelharcnap után lehetett elnyerni. Nem kérdéses, hogy bármely fokozat elnyeréséhez rendkívüli bátorságra volt szükség. A valódi frontkatonák

1. kép.

Arany Közelharcpánt (Wikipédia)

körében az Arany Közelharcpánt presztízse vetekedett a bátorságért adományozható, addigi legnagyobb elismeréssel, a Vaskereszt lovagkeresztjével² (*Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes*). Ez érthető is volt, hiszen az elvileg bátor cselekedetért adományozható lovagkeresztet számos esetben adományozták magas rangú német tábornokoknak a rájuk bízott alakulatok sikeres vezetéséért vagy politikai okokból külföldi államférfiaknak. Ellenben a Közelharcpántot csak valódi harcban lehetett kiérdemelni. A kitüntetés ritkaságát jól mutatja az adományozások száma. Míg a Német Aranykeresztből³ (*Deutsche Kreuz in Gold*) majd 26 000 és a Vaskereszt lovagkeresztjéből 7175⁴ adományozás történt, addig az Arany Közelharcpántból mindössze 662.⁵

1 Közelharcvés, szurony, gyalogsági ásó.

2 1939. szeptember 1-én alapított, elviekben harctéren tanúsított hősiek haditettért vagy sikeres hadvezetésért, öt fokozatban adományozható kitüntetés.

3 1941-ben bevezetett „köztes” kitüntetés, elméletileg azon katonák részére, akik számos, bátor haditettet hajtottak végre, és már korábban kiérdemelték az I. osztályú Vaskeresztet, de a Vaskereszt lovagkeresztje odaítélésének kritériumait nem teljesítették. A legénységi állományú katonák és altisztek esetében az I. osztályú Vaskereszt odaítélésének kritériumait hatszorosan, tisztek esetében nyolcszorosan kellett teljesíteni. Valójában az elismerés a Vaskereszt lovagkeresztje presztízisének megőrzésére volt hivatva. Ezzel kívánták csökkenteni a lovagkereszt-adományozások számát. A kitüntetésnek volt egy ezüst fokozata is, melyet a nem komбатáns alakulatok, vagy nem komбатáns beosztásban szolgáló katonák nyerhettek el, ahogy a rendelkezés fogalmazott; „többszörös rendkívüli katonai szolgálatért”.

4 Scherzer 2021.

5 Dörr 2006. 5. kiadás.

A háború alatt az adományozás kritériumai és az adományozás szabályzata néhány alkalommal változott. Ezek közül a legfontosabbak az alábbiak voltak:

- Az 1942 novemberében bevezetett szabályzat szerint az 1942. december 1-től számolt, igazolt közelharcnapokon kívül azon katonák számára, akik a keleti hadjáratban 1941. június 22-től folyamatosan, megszakítás nélkül vettek részt, 15 hónap után 15, 12 hónap után 10, és 8 hónap szolgálat után 5 közelharcnap került visszamenőleg jóváírásra.
- 1943. szeptember 28-tól a légierő tábori hadosztályainak tagjai részére is elérhetővé tették a kitüntetést.
- 1944. március 26-tól Adolf Hitler fenntartotta magának a jogot, hogy a gyalogság legmagasabb kitüntetéseként az Arany Közelharcpántot (*Nahkampfspange in Gold*) sajátkezűleg adja át.⁶ A rendelet kitért arra is: az adományozás kritériumrendszerét a legszigorúbban alkalmazzák azért, hogy továbbra is megőrizték a kitüntetés magas presztízsét.
- A Bandaharcos⁷ Jelvény (*Bandenkampfabzeichen*) 1944. január 30-i bevezetése után, augusztus 4-től a Közelharcpántot kizárólag csak az ellenség reguláris alakulatai elleni harcban való részvételért lehetett adományozni.
- Az 1944. augusztus 30-án kiadott rendelet nem csak a Közelharcpántot, hanem a bátorságért, kiemelkedő haditettekért adományozható kitüntetések adományozási rendjét is érintette, ugyanis „Az Arany Közelharcpánt első átadásakor a Führer észrevette, hogy egy altiszt még nem rendelkezik az I. osztályú Vaskereszt kitüntetéssel. Így ennek az altisztnek ő maga adományozta ezt a kitüntetést. Ezért a jövőben meg kell majd fontolni, hogy az I. osztályú Vaskeresztet nem kellene-e korábban odaítélni azoknak a katonáknak, akik számos közelharcnapot teljesítve bizonyították be felkészültségüket és bátorságukat. Ezért javasoljuk, hogy ezt a felülvizsgálatot legkésőbb az Ezüst Közelharcpánt (*Nahkampfspange in Silber*) odaítélésekor végezzék el. Ezen kívül az Arany Közelharcpánt odaítélésekor meg kell vizsgálni, hogy teljesülnek-e a Német Aranykereszt odaítélésének feltételei. Ez általában így lesz, mivel az 50 közelharcban eltöltött napok száma nagyon különleges teljesítményt jelent. A Führer ezért hozzájárult ahhoz, hogy az Arany Közelharcpánt birtokosai további indoklás nélkül felterjeszthetők legyenek a Német Aranykereszt kitüntetésre.”⁸
- 1944. október 8-tól az Arany Közelharcpántot elnyerő katonák 21 nap különleges szabadságot kaptak.⁹

6 Erre valójában igen ritkán került sor.

7 Kifejezetten a partizánok és ellenállók irreguláris csapatai ellen folyó harcban részt vevő katonák számára, szintén három fokozatban adományozható kitüntetés volt.

8 Számos katona, köztük Papp Zoltán sem kapta meg az Arany Közelharcpánt mellé a Német Aranykeresztet. 662 katonából 414-en részesültek mindkét elismerésben, de sokan közülük már előbb kiérdemelték a Német Aranykeresztet, mint az Arany Közelharcpántot.

9 Klietmann, G. Kurt 1981, 102–106.

Papp Zoltán

Papp Zoltán 1913. július 28-án született a család második gyermekeként a dél-baranyai magyar településen, Laskón¹⁰ (ma: Lug, Horvátország), ahol apja postamesterként dolgozott. Édesanyja korai halála után a család Pécsre, majd Kaposvárra költözött. Cipésznek tanult, de mivel szakmájában nem kapott munkát, kénytelen volt napszámosként a mezőgazdaságban dolgozni. 1939-ben egy barátja meghívására érkezett vendégségbe Kisberkibe, ahol megismerkedett a magyarországi német családból származó későbbi feleségével, akivel 1940-ben össze is házasodtak. Házasságukból később két gyermek született. 1940-ben Kaposvárra vonult be katonának a magyar királyi 6. Nagy Lajos király honvéd gyalogezredhez.¹¹ Az alakulattal részt vett az 1940-es erdélyi és az 1941-es délvidéki bevonulásban, ezért megkapta mindkét bevonulási emlékérmét. 1942 elején, a németek kérésének eleget téve, a magyar kormány hozzájárult önkéntesek magyarországi sorozásához a német haderőbe. A február 8. és március 19. között lezajlott sorozás alatt, a zömmel magyarországi német önkéntesek mellett, számos magyar, köztük Papp Zoltán is csatlakozott a Waffen-SS-hez. Az alapkiképzés után a „Wiking” SS-hadosztály¹² „Germania” SS-gyalogezredének¹³ 1. századába osztották be, és itt is szolgált a háború végéig.

A Magyarországi Németek Népi Szövetsége (*Volksbund der Deutschen in Ungarn*) nagy hangsúlyt fektetett a háborús propagandára. A szervezet sajtóorgánumai rendszeresen tudósítottak a német haderőben szolgáló magyar és népi német (*Volksdeutsch*) katonák mindennapi életéről. Üzeneteket közvetítettek a katonáktól a családoknak, listázták a kitüntetésben részesülteket, és megemlékeztek a hősi halottakról. A *Deutscher Volksbote* című lap minden számában bemutatott egy-egy, kimagasló teljesítményt nyújtó katonát is. A lap 1944. augusztus 18-i számának „A harcoló front katonája” rovatában „SS-Rottenführer”¹⁴ Papp Zoltán, Kisberkiből (Schwäbische Türkei)¹⁵ az I. és II. osztályú Vaskereszt, valamint az Ezüst Közelharcpánt

2. kép.
Papp Zoltán portréja
(*Deutscher Volksbote*)

10 1910-ben 1860 lakosa volt, amelyből 1806 fő magyar, 42 fő német, 10 fő szerb, 2 fő horvát és 4 fő egyéb nemzetiségű volt.

11 A Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Központi Irattárában személyével kapcsolatban egyetlen dokumentum sem volt fellelhető épp úgy, mint sok más légénységi állományú és altiszti rendfokozatú katona esetében.

12 1942 novemberétől „Wiking” 5. SS-páncélgránátos, 1944 februárjától 5. „Wiking” SS-páncélos-hadosztály.

13 1943 novemberétől „Germania” 9. SS-páncélgránátos-ezred.

14 Tizedes.

15 Svábtörökország, a több mint 200 német települést magába foglaló Somogy, Tolna és Baranya vármegyék területének német elnevezése. 1945-ig azt itt élők mintegy 85%-a német anyanyelvű volt.

és a Sebesülési Jelvény¹⁶ birtokosa” címmel közöltek egy rendkívül propagandisztikus cikket, amelyben így mutattatták be őt:

„Alig van ma Magyarországon olyan német település, amelynek ne lennének hősei, akikre mérhetetlenül büszke. Még a somogyi német falunak, Kisberkinek is [...] megvannak a maga hősei, egy ilyen hős Papp Zoltán. Napszámosként kemény munkával kellett megkeresnie mindennapi kenyerét, és már egészen fiatal kora óta tagja volt mozgalmunknak.¹⁷ Ahol áldozatra és munkára volt szükség, mindig ott volt ez a vidám, segítőkész és tehetséges bajtárs. Amikor a Führer első felszólítása érkezett hazánk hadköteles fiataljaihoz, az első önkéntesek között fogott fegyvert. Így kezdődött katonai pályafutása, amelyen az első naptól kezdve a csendes kötelességteljesítés és a páratlan bátorság kemény útját járta be, és kiérdemelte a II. osztályú Vaskezesztet.¹⁸ A sztálingrádi téli csata¹⁹ során neki és más bajtársainak sikerült elmenekülnie a szovjet bekerítés elől. A mellkasát ma díszítő Ezüst Közelharcpánt, a Sebesülési Jelvény és a II. osztályú Háborús Érdemkereszt²⁰ a kardokkal kitüntetés azokból az időkből származik. A cserkasszi katlanban²¹ élte át a védelmi harcok nehéz, de büszke napjait és részt vett az ellenséges vonalak áttörésében. Rettenthetetlensége és merész vállalkozói szelleme révén ezekben a csatákban megszerezte az I. osztályú Vaskezesztet.²² Soha nem beszél az átéletekről. Amikor nemrégiben szabadságon volt, minden kíváncsi kérdésre azt válaszolta: »Nem tettünk mást, csak a kötelességünket«. Még ha bátor katonáink ajkai zárva is maradnak, tetteik hangosabban beszélnek, mint a szavak.”²³

1945. január 28-án a magyarországi hadszíntéren már mint SS-Unterscharführer²⁴ és géppuskás rajparancsnok vehette át az Arany Közelharcpántot.²⁵

A háború végén amerikai hadifogságba esett, ahonnan szabadulása után visszatért Magyarországra. Itthon szembesült azzal, hogy családját kitelepítették Németországba. Hónapokig Kisberki környékén bujkált, de egy falubeli feljelentése nyomán

16 Verwundetenabzeichen. A sérülés mértékétől vagy a sebesülések számától függően, három fokozatban (fekete, ezüst, arany) adományozható kitüntetés.

17 Ez egy valótlan állítás volt, hiszen az 1938-ban létrejött Magyarországi Németek Népi Szövetségébe legkorábban csak 1940-ben (házasságkötése után) léphetett volna be, de Papp Zoltán ekkor már 27 éves volt, tehát már nem is volt olyan fiatal. Volksbund-tagságára nincsenek bizonyítékok.

18 Odaítélésének dátuma 1943. 09. 08. Az adományozási listán mind a keresztnévét (Zoltán / Solten), mind pedig születési helyét (Laskó / Lusko) elírták. BArch. RH 7/2476, 1022.

19 A cikk szerzője Papp elbeszéléséből valamit félreérthetett, de valószínűbb, hogy itt is szándékos torzítás történt, hiszen a „Wiking” SS-hadosztály ebben az időben Sztálingrádtól (ma Volgográd) mintegy 800 kilométerre, a Kaukázus-hegység lábánál volt bevetve.

20 1939. október 18-án alapított, civilek és katonák számára is négy fokozatban adományozható kitüntetés. I. és II. osztálya az egyik leggyakoribb elismerés volt, mindenki elnyerhette néhány év problémamentes, például szolgálat után.

21 A hadosztály 1943. november közepétől 1944. február közepéig Cserkaszinál bekerítésben harcolt. A bekerítésből a hadosztály több mint tizennégyezer katonájából mindössze négyezren jutottak ki élve.

22 Odaítélésének dátuma 1944. 06. 03. Az adományozási listán a keresztnévét (Zoltán / Soltan) elírták. BArch. RH 7/2476, 1371.

23 *Deutscher Volksbote* 1944. 08. 18, 4.

24 Szakaszvezető.

25 Dörr, Manfred 2006, 364–365.

elfogták, és az Államvédelmi Osztály fogságába került.²⁶ Szabadulása után szeretett volna kijutni a családjához Németországba, de nem engedték távozni az országból. Többéves huzavona és számos elutasított beadvány után végül családjának az 1950-es évek elején mégis engedélyezték a hazatérést Magyarországra. A család újraegyesülése után Dunakeszire költöztek, ahol Papp Zoltán a MÁV Járműjavító Vállalatánál helyezkedett el. 1963-ban, 49 évesen, betegségben hunyt el.

*Papp Zoltán kitüntetései*²⁷

Erdélyi Emlékérem
Délvidéki Emlékérem
II. osztályú Háborús Érdemkereszt a kardokkal
II. osztályú Vaskereszt
I. osztályú Vaskereszt
Fekete Sebesülési Jelvény
Ezüst Gyalogsági Rohamjelvény
Bronz Közéharcpánt
Ezüst Közéharcpánt
Arany Közéharcpánt

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

Levéltári dokumentumok

Bundesarchiv (BArch.), Freiburg / Németország

SS-Division "Wiking", SS-Panzer Grenadier-Division "Wiking", 5. SS-Panzer-Division "Wiking".
BArch. RH 7/2476

Könyvészeti források

Dörr, Manfred 2006. *Die Träger der Nahkampfspange in Gold. Heer-Luftwaffe-Waffen SS 1943–45.* 4. kiadás, Bissendorf: Biblio Verlag.

Klietmann, G. Kurt 1981. *Auszeichnungen des Deutschen Reiches 1936–1945.* Stuttgart: Motorbuch Verlag.

Kovács Zoltán András, Számvéber Norbert 2001. *A Waffen-SS Magyarországon.*
Budapest: BusinessWeek–Hadtörténelmi Levéltár.

Scherzer, Veit 2021. *Ritterkreuzträger 1939–1945.* 3. kiadás, Verlag Scherzer, Bayreuth

Scherzer, Veit 2024. *Himmlers militärische Elite - Die höchst dekorierten Angehörigen der Waffen-SS.* Band 3.
Bayreuth: Verlag Scherzer.

Folyóiratok

Deutscher Volksbote

Interjúk

A szerző Papp Zoltán leszármazottaival készített interjúi. 2025. február 25. és 27.

26 Sokakat, akik a német haderőben szolgáltak, hazatérésük után letartóztattak és hosszabb-rövidebb időre bebörtönöztek, vagy például Bernátkútra, Kazincbarcikára, Tiszalökre internáltak. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltárában személyével kapcsolatban egyetlen dokumentum sem volt fellelhető. Papp Zoltán neve semmilyen háborús bűncselekménnyel vagy emberiség ellen elkövetett bűntettel kapcsolatban nem merült fel.

27 Három kivételtől eltekintve a kitüntetések pontos adományozási dátuma nem ismert. Az ismert adományozási dátumok a szövegben vagy a vonatkozó lábjegyzetekben kerültek említésre.